

Tuiseenstand proeftuinen

1 april 2011

Proeftuinen Woonservicegebieden

Auteurs: Jeroen Singelenberg en Netty van Triest, SEV

Rotterdam, april 2011

Dit is een publicatie van de SEV.

U kunt SEV-publicaties downloaden op www.sev.nl

SEV
Postbus 1878
3000 BW Rotterdam
Telefoon 010 282 50 50
sev@sev.nl

De SEV ontwikkelt innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken op het gebied van wonen. Wij zijn onafhankelijk, maar kunnen niet zonder initiatiefrijke netwerkpartners. Samen met hen beproeven we ideeën voor innovaties in de praktijk.

INHOUDSOPGAVE

TUSSENSTAND PROEFTUINEN 1 APRIL

Proeftuinen Woonservicegebieden

1.	ALGEMEEN BEELD.....	4
2.	EFFECTENONDERZOEK ZONMW	5
3.	WONEN ZONDER BEPERKINGEN: HET PIRAMIDEMODEL	6
4.	AANPAK PARTICULIER BEZIT	7
5.	MULTIFUNCTIONELE CENTRA	8
6.	WIJKDIENSTENTEAMS	9
7.	INTEGRALE WIJZORGTEAMS	10
8.	FACILITERING MANTELZORG.....	11
9.	BURGERINITIATIEVEN WWZ IN KLEINE KERNEN.....	12
10.	VOORUITBLIK NAAR AFRONDING PROEFTUINEN	13
	Bijlage 1: financieel overzicht 2009-2011	14
	Bijlage 2: lijst van publicaties t/m april 2011	15
	Bijlage 3: schema deelname proeftuinen aan modules	16
	COLOFON	17

1. ALGEMEEN BEELD

Sinds de landelijke proeftuinendag op 22 september 2010 zijn de eerste resultaten uit de ontwikkelingsmodules naar buiten gekomen en is het effectenonderzoek gestart.

In de module aanpak particulier bezit verscheen een rapport over geslaagde pogingen om oudere eigenaar bewoners te verleiden tot kleine woningaanpassingen. In vervolg hierop wordt nu een voorstel gemaakt voor een effectieve communicatiecampagne.

Verder hebben vijf architecten in opdracht van de SEV een plan gemaakt voor een zogenoemde empty nest verbouwing. Dit houdt in dat huiseigenaren rond 60 jaar een comfortverbouwing uitvoeren die de woning onzichtbaar voorbereidt op de situatie als ze 80 zijn en niet meer zo vitaal. De plannen worden via YouTube uitgezet in de proeftuinen in de hoop dat woningeigenaren met steun van de SEV een empty nest plan laten maken en uitvoeren.

Ook in de module multifunctionele centra is het nodige resultaat te zien. Veel van deze centra blijken niet zo goed te lopen. Twee rapporten geven suggesties voor verbeteringen aan bestaande centra en nieuwe "lichte" concepten. De vraag is nu hoe de proeftuinen dit gaan oppakken.

In de overige ontwikkelingsmodules is het werk nog gaande (piramidemodel) en zijn we nog samen met proeftuinen op zoek naar nieuwe concepten. Ook worden bestaande voorbeelden van zorg- en dienstenteams en mantelzorgondersteuning in de proeftuinen nader in kaart gebracht.

De meeste aandacht gaat momenteel uit naar het effectenonderzoek. Een leger studenten is de proeftuinen in gestuurd om 1500 inwoners van 70 jaar en ouder te interviewen. Verder wordt statistische informatie verzameld om de proeftuinen te kunnen vergelijken met elkaar en met andere wijken.

In de resterende 9 maanden van 2011 wil de SEV weer meer terugkeren naar de proeftuinen zelf. De aandacht zal verschuiven van het ontwikkelen en aanreiken van nieuwe concepten naar het beschrijven en evalueren van de ontwikkelingen die in de jaren 2009-2011 daadwerkelijk in de proeftuinen plaatsvonden. De implementatie van de aangereikte concepten in de proeftuinen valt grotendeels buiten het drie jaar durende proeftuinenproject, maar we willen wel graag samen met de proeftuinen vaststellen wat het door elk van hen geboden arrangement van wonen, welzijn en zorg precies inhoudt en welke plannen er zijn voor doorontwikkeling in de komende jaren. Dit jaar zal de SEV hiertoe een nieuwe ronde langs de proeftuinen ondernemen.

2. EFFECTENONDERZOEK ZONMW

Voortbouwend op het rapport van de Effectenarena (Maatschappelijke opbrengst woonservicegebieden) is in september begonnen met het formuleren van de hypothesen voor het effectenonderzoek dat onder leiding van professor George de Kam van de Radboud Universiteit Nijmegen wordt uitgevoerd.

Het onderzoek bestaat uit drie delen:

- Onderzoek naar de kenmerken van de proeftuinen
- Onderzoek naar het dagelijks leven van kwetsbare ouderen
- Onderzoek naar de efficiency van woonservicegebieden (kosten/baten)

Bij het onderzoek naar de kenmerken van de proeftuinen is bureau ABF research ingeschakeld. De 10 woonservicegebieden worden in kaart gebracht wat betreft bevolking, zorggebruik, woningvoorraad, woonomgeving en voorzieningen. Hierbij wordt vergeleken met niet-woonservicegebieden in dezelfde regio met dezelfde verstedelijkingsgraad.

De resultaten worden verwacht in april 2011.

Het onderzoek naar de kwetsbare ouderen is het meest omvangrijke deelonderzoek. Hierbij wordt samengewerkt met de faculteit Gerontologie van de RU Groningen (professor Joris Slaets) en met zes Hogescholen. Dit onderzoek bestaat ook weer uit 3 delen:

- Pre-triage: alle inwoners 70+ in de proeftuinen krijgen een vragenlijst met 5 vragen om hun kwetsbaarheid/vitaliteit te meten plus de vraag of ze mee willen doen aan verder onderzoek. Ruim 5500 respondenten wilden meedoen.
- Triage: 1500 kwetsbare ouderen, 150 per proeftuin, vullen eerst de standaard triage vragenlijst in van de RUG; dit maakt het mogelijk om de uitkomsten te vergelijken met die voor 6000 ouderen in niet-woonservicegebieden die dezelfde vragen hebben ingevuld; daarna vullen zij een aanvullende vragenlijst in met vragen die bedoeld zijn om de hypothesen uit de effectenarena te toetsen; de proeftuinen hebben zelf ook nog vragen kunnen toevoegen over het gebruik van bepaalde voorzieningen; de vragenlijsten worden ingevuld met hulp van HBO studenten.
- Narratief onderzoek: 36 van de 150 ouderen per proeftuin gaan met de studenten ook nog een open gesprek voeren over hun dagelijks leven en kwaliteit van bestaan zoals zij dit ervaren; uit wat zij vertellen worden patronen afgeleid, die meer diepte geven aan de conclusies uit de triage.

Als controlegebied is Beuningen, een voorstad van Nijmegen gekozen. Hier is geen woonservicegebied georganiseerd. In dit elfde onderzoeksgebied worden dezelfde vragen gesteld. Ook de proeftuin Hengelo-Berflo Es kan als controlegebied worden gezien omdat hier nog geen maatregelen in uitvoering zijn genomen. In Breda is de proeftuin Prinsenbeek voor het effectenonderzoek echter vervangen door het "rijpere" woonservicegebied Hooge Vucht.

Het efficiency onderzoek is in de beschreven periode nog niet gestart. Met een promovendus en onderzoeksbureau HHM is een afspraak gemaakt om een methodiek op te zetten.

Het totale onderzoek ligt op schema. De eerste resultaten worden bekend in het najaar van 2011, de eindrapportage wordt verwacht in de eerste maanden van 2012.

3. WONEN ZONDER BEPERKINGEN: HET PIRAMIDEMODEL

Het piramidemodel geeft de bevolking naar handicapklassen en de woningvoorraad naar geschiktheidklassen weer voor een wijk of dorp.

Het model wordt ontwikkeld in coproductie van de SEV met Aedes en de gemeente Nijmegen. De vraagzijde wordt uitgevoerd door ABF research, de aanbodzijde door Laagland'advies. Naast 6 proeftuinen doen ook 6 Aedes-leden plus Nijmegen mee. Elke deelnemer wijst een proefgebied aan.

De ontwikkeling van het piramidemodel liep vertraging op. Op 27 januari 2011 werd tussentijds gerapporteerd aan de deelnemers.

Aan de vraagzijde werd zonder veel problemen de bevolking per postcodegebied verdeeld in 5 mobiliteitsklassen op basis van statistische kenmerken en gegevens uit het WOON onderzoek van WWI, dat hiervoor toestemming gaf.

Deze uitkomsten konden echter nog niet worden gecontroleerd met de gegevens over AWBZ en WMO zorgcliënten, omdat het CAK nog geen toestemming had gegeven. Deze toestemming is uiteindelijk verkregen in maart 2011.

Aan de aanbodzijde was in eerste instantie uitgegaan van een indeling op basis van een vooronderzoek naar diverse "sterrensystemen" die in het land gebruikt worden om woningen te rubriceren naar fysieke toegankelijkheid.

Nieuw daarbij was een parallelle indeling met dakjes in plaats van sterretjes voor eengezinshuizen, die per definitie intern geen nultreden woning kunnen zijn, maar wel aanpasbaar kunnen zijn.

Toch bleek het model nog steeds te streng afgesteld: veel potentieel geschikte woningen met voldoende ruimte en minimale niveauverschillen vielen af om kleine tekortkomingen die tegen lage kosten uit de wereld kunnen worden geholpen.

In overleg met het deelnemersveld is het model aangepast, waarbij woningen voorwaardelijk een bepaalde score kunnen krijgen. Ook is strikter een relatie gelegd tussen het nieuwe keurmerk Woonkeur Bestaande Voorraad en de woning categorieën met 2 of 3 sterren/dakjes.

De score met 1 ster of dakje is gereserveerd voor woningen met een toilet op elke verdieping, voldoende externe maat en geen extern niveauverschil groter dan één trede.

Het veldwerk zal plaatsvinden in de maand april. De corporaties scoren hun eigen bezit, Laagland zal het particulier bezit in de proeftuinen scoren in opdracht van de SEV.

Eind mei 2011 wordt het eindrapport met de deelnemers besproken en daarna gepubliceerd. Dan volgt de vraag welke beleidsconclusies de deelnemende corporaties en gemeenten hieraan verbinden.

4. AANPAK PARTICULIER BEZIT

In mei 2010 is met vijf proeftuinen de voorstudie van Sabine Verkroost besproken, later aangevuld met informatie van Froukje van Rossum van RIGO. Hieruit bleek dat vooral kleinere gemeenten kleine woningaanpassingen door oudere eigenaar-bewoners succesvol kunnen stimuleren door een mix van goede voorlichting, participatie van lokale ouderenorganisaties en kleine subsidies. Dit leidt dan tot een resultaat in de orde van 100 tot 200 uitgevoerde maatregelen met een gemiddeld investeringsniveau van € 800.

Een aantal proeftuinen toonde interesse om de aanpassing van het particulier woningbezit aan de vergrijzing ambitieuzer aan te pakken. Breda en De Verbinding zouden een proef willen doen met het door de SEV zelf onderzochte Duitse model. Dit houdt in dat een gespecialiseerd woningaanpassingsteam wordt opgezet op regionaal niveau dat niet alleen adviezen uitbrengt maar ook de uitvoering en financiering van aanpassingen begeleidt (ontzorging). In Breda wordt er over gedacht om het bedrijfsleven in te schakelen bij de financiering van een dergelijk team, dat overigens onafhankelijk moet kunnen opereren.

Alle vijf proeftuinen besloten mee te doen aan een tweede studie die de SEV hen aanbod: het maken van een *empty nest ontwerp* voor een veel voorkomend woningtype. Dit concept speelt in op de verbouwingen die veel woningeigenaren doen op het moment dat het laatste kind uit huis gaat en men bovendien minder of anders (meer aan huis) gaat werken.

Het huis wordt dan aangepast aan de zogeheten *empty nest fase*. Door deze verbouwing zo uit te voeren dat het huis tegelijk ook meer levensloopbestendig wordt, slaat men twee vliegen in één klap: het huis wordt comfortabeler met meer ruimte op de begane grond, een grotere badkamer en minder slaapkamers. Tegelijkertijd wordt een compleet woonprogramma op de begane grond voorbereid, met voldoende ruimtematen volgens Woonkeur.

Vijf architectenbureaus maakten ieder een ontwerp voor één woning in één proeftuin. Van deze zijn er inmiddels drie door de SEV op een ongeveer 8 minuten durend YouTube filmpje gezet om te gebruiken op bijeenkomsten voor ouderen. Verdere publiciteit in publicatiebladen is in voorbereiding.

Er zijn nog geen concrete empty nest plannen van woningeigenaren uit de proeftuinen bekend. De SEV biedt aan om voor de eerste drie plannen de architectenkosten te vergoeden.

5. MULTIFUNCTIONELE CENTRA

Op basis van inschrijving zijn in het voorjaar vier proeftuinen aan de gang gegaan met een economische doorlichting door Lucas Delfgaauw van bestaande multifunctionele wijkcentra voor welzijns- en zorgdiensten, terwijl eveneens vier proeftuinen met Marc van Leent aan het werk zijn gegaan voor een meer leefstijl georiënteerde opzet van nieuwe multifunctionele centra.

Lucas Delfgaauw stelt ongemakkelijke vragen: hoeveel mensen maken nu eigenlijk gebruik van het MFC? Hoe breed is de doelgroep? Is er onderzocht waar mensen behoefte aan hebben? Wat zijn zij bereid zelf te betalen? Hoe is de verhouding tussen exploitatieresultaat en investering? Uiteraard gaat het nog steeds om maatschappelijk vastgoed waarbij een exploitatietekort goed te verdedigen is als er een maatschappelijk rendement tegenover staat.

Het rapport stemt tot nadenken voor gemeenten en corporaties die veel geïnvesteerd hebben en nog jaarlijks exploitatietekorten opvangen. Het blijkt dat de multifunctionele centra niet altijd dat ene vanzelfsprekende hart van het woonservicegebied vormen, maar moeten concurreren met andere activiteitscentra en clubgebouwen. Het aantal regelmatige bezoekers en gebruikers blijft in de meeste gevallen beneden verwachting, waarbij vooral de vraag is of de nieuwe generatie vitale ouderen voldoende wordt bereikt. De wijkrestaurants draaien bijna overal met een stevig verlies. En de ingecalculeerde geldstromen uit de kolommen zorg en welzijn beginnen op te drogen.

Het rapport legt niet alleen maar vingers op zere plekken maar geeft ook oplossingsrichtingen aan. Zoek ruimtelijk aansluiting bij de commerciële functies in de wijk die ouderen van primair belang achten: supermarkt, pinautomaat, postkantoor en gezondheidscentrum.

Leer de nieuwe ouderen kennen en probeer er achter te komen waar zij behoefte aan hebben.

Ga na onder welke condities het verenigingsleven gebruik wenst te maken van de accommodatie. Geef niet te veel duur vloeroppervlak weg aan functies waar maar een enkeling gebruik maakt. Doe meer met *time sharing*: speciale doelgroepen zoals in een zwembad.

Bouw minder grootschalig, daar waar nog plannen zijn voor nieuwe centra. En voor bestaande centra geldt: herzie het exploitatiemodel, vraag meer bijdragen van gebruikers –desnoods met een pasje voor de minima- en zoek naar een mix van commerciële en niet commerciële functies.

In een tweede atelier met eveneens vier proeftuinen is Marc van Leent - bekend van het MFA Lab - aan de gang gegaan met het uitdiepen van leefstijlconcepten voor multifunctionele accommodaties. De start vond plaats in De Kamers in Amersfoort, een *hotspot* opgezet door een kunstenaar en een dominee, kenmerkend voor de "rode" leefstijl: extravert en individualistisch. Zowel het gebouw als de programmering wijken sterk af van de gebruikelijke welzijnsaccommodaties die vooral de "groene" en de "gele" leefstijlen aanspreken (meer collectief gerichte ouderen). Daarnaast is er dan nog de "blauwe" leefstijl die een "sociëteit" prefereert (introvert/individualistisch) en deze vaak buiten de wijk vindt.

Marc van Leent beschikt over leefstijlonderzoek tot op wijkniveau voor heel Nederland en raadt de proeftuinen aan om meer aandacht te besteden aan de groeiende nieuwe generatie ouderen met rode of blauwe leefstijl.

In De Bilt, Dronten en Hengelo hebben creatieve sessies plaatsgevonden met het leefstijlmodel. De conclusie was dat men niet zozeer streeft naar aparte accommodaties voor de diverse leefstijlgroepen maar wel naar het meer leefstijlneutraal maken van de aanwezige of geplande trefcentra in combinatie met accentverschillen in verschillende ruimtes (naast elkaar) of op verschillende tijdstippen (na elkaar), met als uiteindelijk doel dat iedereen elkaar op bepaalde momenten toch weer kan ontmoeten (met elkaar).

De SEV wil in het voorjaar van 2011 inventariseren welke conclusies de deelnemende proeftuinen aan beide rapporten hebben verbonden en of deze van invloed zijn op hun verdere plannen.

6. WIJKDIENSTENTEAMS

Op de startbijeenkomst in Deventer in het voorjaar van 2010 heeft de SEV drie typen wijkdienstenteams gepresenteerd aan de proeftuinen:

- Wijkdienstenteam vanuit sociale werkvoorziening: het Tilburgse model 'Wonen, zorg en diensten in de wijk' werkt met een regionale dienstencentrale die lokale dienstenteams aanstuurt; Cambio in Deventer biedt vanuit een stedelijke dienstencentrale een breed pakket wijkbeheer diensten aan, waaronder ook diensten aan huis voor ouderen. Naast WWB-ers worden ook vrijwilligers ingezet. Proeftuin De Bilt is al bezig met het opzetten van dienstenteams gelieerd aan wijkzorgteams.
- Dienstenteams met vrijwilligers: Wonen Plus Noord Holland is daar een sterk ontwikkeld voorbeeld van.
- Commerciële dienstencentrale Lekker Leven die lokaal huisvrouwen en studenten inhuurt voor diensten aan huis; Middelburg gaat hiermee beginnen, Dronten heeft belangstelling.

Een aantal proeftuinen toonde interesse in het Tilburgse model. De SEV heeft hiervoor een bedrijfsmodel laten opstellen door Marina van Casteren, dat in oktober aan de proeftuinen is aangeboden.

Het probleem dat de proeftuinen aandroegen was dat er weliswaar een aanbod van voor ieder betaalbare diensten bestaat in vrijwel alle proeftuinen, maar dat dit te versnipperd, te projectmatig en dus te kwetsbaar is.

De vraag of met de aangedragen dienstenconcepten de proeftuinen een slag verder zijn gekomen in de richting van een duurzaam, eenvoudig en betaalbaar dienstenaanbod zal het evaluatieonderzoek in de tweede helft van 2011 beantwoorden.

7. INTEGRALE WIJKZORGTEAMS

Op de startbijeenkomst in juni 2010 van deze module waar bijna alle proeftuinen aan meedoen is eerst getracht scherper te krijgen wat verstaan wordt onder een integraal wijkzorgteam. Belangrijke punten blijken:

- biedt het complete scala aan wijkzorg inclusief 24uurs zorg op afroep;
- zegt nooit 'nee' maar zoekt altijd naar een antwoord op een vraag;
- is nabij gevestigd in de wijk zelf en verantwoordelijk voor zorginfrastructuur;
- is zelfsturend en gemandateerd;
- hoeft niet per se alle zorg in de wijk te monopoliseren.

De proeftuinen Middelburg, De Bilt en Dronten hebben in aanleg al integrale wijkzorgteams ingesteld, zij het dat nog niet alle belangrijke AWBZ aanbieders meedoen en nog niet het totale scala aan wijkzorg geleverd wordt. Deze zullen door de SEV worden doorgelicht en geëvalueerd op hun ervaringen.

De proeftuinen De Verbinding, Hoogeveen en Hengelo nemen deel aan een studie waarin het concept samen met de zorgaanbieders verder ontwikkeld wordt. Hierbij wordt onder andere onderzocht hoeveel cliënten met welke indicaties en hoeveel zorgpersoneel met welke competenties in het gebied aanwezig zijn. Daarna wordt de meest doelmatige opzet van een wijkzorgteam gemodelleerd en doorgerekend. Tevens wordt nagegaan of het model Nma – proof is.

Hierbij zal ook gebruik worden gemaakt van de ervaringen in de VWS transitieprojecten Alkmaar, Leeuwarden en Culemborg, waar ook integrale wijkzorgteams in ontwikkeling zijn.

Medio 2011 zal deze studie worden opgeleverd en daarna zal een slot bijeenkomst worden gehouden met de proeftuinen om te bespreken of er draagvlak bestaat om integrale wijkteams inderdaad in te gaan voeren.

8. FACILITERING MANTELZORG

Deze module is het laatst gestart: in september 2010. Op de startbijeenkomst zijn ervaringen uitgewisseld met inzet van vrijwilligers bij ondersteuning van mantelzorgers, met speciale aandacht voor de coördinerende functie die onder de naam adviseur WWZ in De Bilt bestaat en onder de naam meitinker in het Friese Boarnsterhiem.

De belangstelling voor het fenomeen meitinker was dusdanig dat de SEV in april 2011 een studiedag in Boarnsterhiem organiseerde. Hier bleek dat deze nieuwe functie in het kader van het WMO beleid door de gemeente is opgedragen aan een onafhankelijke stichting, die in de diverse dorpen meitinkers in dienst heeft, plus een centrale voor de meer complexe of technische hulpvragen. De meitinker komt meteen de volgende dag langs bij de mensen thuis, probeert achter de vraag te komen en zoekt eerst samen met de hulpvrager naar informele mogelijkheden in de eigen omgeving. Er kan ook hulp worden ingezet van vrijwilligers of van freonskippers, dat zijn mensen die tegen minimumloon worden ingezet voor klusjes of persoonlijke begeleiding. En als het nodig is kan de meitinker zelf WMO indicaties afgeven. Dit model is geëvalueerd en leidt tot hogere klanttevredenheid én lagere kosten voor de gemeente.

In De Bilt vervult de adviseur WWZ een soortgelijke functies. Door de meer complexe omgeving waarin wordt geopereerd ligt het accent meer op coördinatie en casemanagement binnen de zorg- en welzijnskolom en minder op de inzet van informele hulpbronnen.

Verschillende proeftuinen hebben interesse in deze nieuwe functie, die herkend wordt als een kernfunctie binnen een woonservicegebied die kan schakelen tussen formele en informele hulp. Wat betreft de mantelzorgers kwam naar voren dat de kleine groep die echt overbelast is bij deze functies goed in beeld is, en dat de meeste mantelzorgers het zonder ondersteuning moeten stellen.

Ten slotte is in het kader van deze module aandacht besteed aan het oplossen van knelpunten bij het plaatsen van mantelzorgwoningen. De problemen in de bestemmingsplannen en bouwregelgeving lijken binnenkort te worden opgelost. Onopgelost blijft het probleem van de financiering, in het bijzonder van de eenmalige plaatsingskosten. De mantelzorgwoning bespaart veel zorgkosten, maar kan toch nog niet worden meegefinancierd uit de zorgkolom. Met enkele proeftuinen en zorgkantoren gaan we verkennen hoe dit is op te lossen.

9. BURGERINITIATIEVEN WWZ IN KLEINE KERNEN

Een aantal proeftuinen heeft ook een buitengebied met platteland en kleine kernen binnen het woonservicegebied liggen. Zij zijn op zoek naar het voorzieningenniveau dat daar nog geboden kan worden. Algemeen is men van mening dat, waar in alle woonservicegebieden actieve inzet van de bewoners al belangrijk genoemd wordt, deze in de kleine kernen onmisbaar is. Voor professioneel gedreven basisvoorzieningen (ontmoeting, welzijn, dagelijkse levensbehoeften en vervoer) is het draagvlak eenvoudig te smal.

Binnen de proeftuinen zijn al interessante projecten opgezet zoals het dorpssteunpunt Warder in de Noord-Hollandse gemeente Zeevang (initiatief van dorpsvereniging en caféhouder), de dagactiviteiten in Egchel, Beringe en Grashoek (gemeente Peel en Maas), waar de vrijwilligers uit het dorp zelf de professionele zorgaanbieder uitkiezen en de dorpsmederijen in de gemeente Hoogeveen, waar de bewoners een structureel dorpsbudget van de gemeente beheren en zelf aanvullen.

Ter inspiratie voor alle proeftuinen heeft de SEV samen met Movisie een analyse gemaakt van vier zeer tot de verbeelding sprekende voorbeelden van burgerinitiatieven in kleine kernen, waarbij bewoners een coöperatieve supermarkt of café drijven, een dorpszorgteam opzetten of een dorpshuis met het hele scala aan WMO diensten; allemaal dorpen van rond de duizend inwoners.

In mei 2011 wordt de publicatie "sterke verhalen, burgerinitiatieven in kleine kernen" uitgebracht..

10. VOORUITBLIK NAAR AFRONDING PROEFTUINEN

Prestatie onderzoek

In het kader van het effectenonderzoek voor ZonMw zal ook een enquête worden gehouden onder de proeftuinen om vast te stellen wat hun arrangement van zorg en welzijn precies inhoudt. Hierbij zal een factsheet met definities en prestatieomschrijvingen worden gehanteerd. Tevens zal worden nagegaan of het woonzorgwelzijnarrangement veranderd is tijdens de drie jaar van de proeftuinstatus (2009-2011) en in hoeverre de proeftuinstatus hieraan heeft bijgedragen.

Statistisch onderzoek

Daarnaast verzamelt bureau ABF Research in opdracht van RU Nijmegen statistische gegevens over de proeftuinen en vergelijkt deze met soortgelijke wijken en dorpen.

Op de universiteit zullen de gegevens van bevolking, voorzieningen en woningen uniform worden gekarteerd volgens het systeem *Object Vision*.

Evaluatie modules

In het kader van genoemde enquête zullen aan de deelnemende partijen van gemeente, wonen, zorg en welzijn in de proeftuinen ook evaluerende vragen worden gesteld over de door de SEV aangeboden ontwikkelingsmodules. Gevraagd zal worden of deze modules hebben geleid tot kennisvermeerdering, inspiratie, nieuwe plannen dan wel concrete implementatie.

Evaluatie proeftuinen

In het najaar van 2011 zal de SEV de proeftuinen uitnodigen om bijeen te komen voor een evaluatie van drie jaar proeftuin. Gezamenlijk zal worden vastgesteld wat gelukt is en wat niet en waar de knelpunten zitten. Hierbij komen ook het proces van samenwerking binnen de proeftuinen en de prikkels die uitgaan van het stelsel van wet- en regelgeving aan bod.

Slotcongres

Begin 2011 is er een slotcongres. Daar worden de uitkomsten van het effectenonderzoek voor Zon Mw en de resultaten van de SEV proeftuinen gepresenteerd aan beleidmakers en de geïnteresseerde vakwereld. De SEV zal dan een beleidsadvies betreffende woonservicegebieden presenteren.

Verdere kennisoverdracht

Na het slotcongres volgt nog een traject van kennisoverdracht door de SEV en van implementatie van de resultaten van het Zon Mw onderzoek door de RU Nijmegen. Hierbij zal worden samengewerkt met het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg.

Bijlage 1: financieel overzicht 2009-2011

- inzet SEV: 3 jaren x 0,5 FTE
- extern budget provincies: € 250.000
- extern budget SEV: € 85.000
- totaal besteedbaar budget over 3 jaar: € 335.000
- (exclusief onderzoekbudget ZonMw = € 500.000)

Verplichtingen extern budget over 2009 en 2010: € 165.000

Restbudget voor 2011: € 170.000

Verplichtingen januari - maart 2011:

- ontwikkelingsmodules: € 77.000

Reserveringen voor verplichtingen april - juli 2011:

- ontwikkelingsmodules: € 25.000
- evaluatie onderzoek: € 20.000

Reserveringen voor communicatie juli 2011 – januari 2012: € 48.000

Bijlage 2: lijst van publicaties t/m april 2011

Rapporten in het kader van proeftuinenproject:

November 2009	Voorstudie woonservicegebieden
Juni 2010	Praktijkvoorbeelden particulier bezit (Sabine Verkroost, Verkroost Advies)
Juli 2010	Eerste voortgangsrapportage proeftuinen
September 2010	Maatschappelijke opbrengst Woonservicegebieden (Jochum Deuten, Quattro Advies en Merei Lubbe, LPBL)
November 2010	Multifunctionele Dienstencentra (Lucas Delfgaauw, DIA)
December 2010	Experimenten bedrijfsmodel Wonen Zorg en Service in de Wijk (Bureau Stavoor)
Maart 2011	Voorbeeldplannen Empty Nest verbouwingen:

1. De Verbinding - De Rijk: klein rijtjeshuis de jaren '80, architect Bastiaan Jongerius (Bastiaan Jongerius Architecten)
2. Breda - Prinsenbeek: naorlogs wat ruimer rijtjeshuis, architect Rocco Reukema (2by4-architects) – *video op YouTube*
3. De Bilt - Bilthoven: galerijflat uit de jaren '60, interieurarchitect Ilse Panis (Interieuratelier Panis) – *video op YouTube*
4. Didam - Westervoort: vooroorlogse -onder-1kap, Marie-José en Jan van Hekke (Concepts&Images) – *video op YouTube*
5. Peel en Maas - Helden: drive-in woning, jaren '70, architect Hein-Jan Geerdink - Project DWG

April 2011 Leefstijlen en publieke gebouwen (Marc van Leent, de Wijkplaats)

April 2011 Burgerinitiatieven in kleine kernen (SEV/Movisie)

Artikelen:

- Woningaanpassing in Duitsland (juni 2010)
- Integrated service areas in the Netherlands, artikel voor ISA website (oktober 2010)
- Zorginfarct voorkomen, interview Stedenbouw en Architectuur (november 2010)
- Ervaringen met mantelzorgwoningen (december 2010)
- Multifunctionele centra in woonservicegebieden. Concept en praktijkervaringen, artikel SerViCe Magazine(februari/maart 2011)
- De cliënt centraal. Over marktwerking en samenwerking in de wijkzorg (maart 2011)
- Woonservicegebieden: een achterhaald concept? Reactie op Hetti Willemse (maart 2011)

Bijlage 3: schema deelname proeftuinen aan modules

Proeftuin	Module 2.1	Module 2.2	Module 3.1	Module 3.2	Module 4.1	Module 4.2
Breda, Prinsenbeek	Green	Green	Green	Red	Green	Green
De Bilt	Green	Green	Green	Green	Green	Green
De Verbinding	Red	Green	Red	Red	Green	Red
Didam, de Meulenvelden	Green	Green	Red	Green	Red	Red
Dronten, Rond de regenboog	Green	Red	Green	Green	Green	Red
Helden, Peel en Maas	Green	Green	Red	Red	Green	Green
Hengelo, Berflo Es	Green	Green	Green	Green	Green	Red
Hoogeveen, Krakeel	Red	Red	Green	Green	Green	Red
Leeuwarden, Bilgaard	Red	Red	Green	Green	Green	Red
Middelburg	Red	Red	Green	Red	Green	Green

- Module 2.1 Wonen zonder beperking: het piramidemodel
- Module 2.2 Aanpak particulier bezit
- Module 3.1 Multifunctionele centra
- Module 3.2 Wijkdienstenteams
- Module 4.1 Integrale wijkzorgteams
- Module 4.2 Facilitering mantelzorg

COLOFON

Uitgave	SEV
Auteurs	Jeroen Singelenberg en Netty van Triest
Vormgeving omslag	Absoluut Design, Bergen op Zoom
Druk omslag	Drukkerij Goos, Ouderkerk aan den IJssel
Opmaak	FMZ Tekstverwerking, Vlaardingen

Hoewel grote zorgvuldigheid is betracht bij het samenstellen van dit rapport, aanvaarden SEV en de betrokkenen geen enkele aansprakelijkheid uit welke hoofde dan ook voor het gebruik van de in deze publicatie vermelde gegevens.

Rotterdam, april 2011